

Evaluation of partial potentials and assumptions for recreation and tourism in the south Moravian region

Hodnocení dílčích potenciálů a předpokladů jižní Moravy pro rekreaci a cestovní ruch

Jan ZVARA

Magistrát města Brna / Geografický ústav, PřF, MU Brno, zvara.jan@brno.cz / 66297@mail.muni.cz

Abstract

This article analyzes different approaches of evaluation of the development potential of tourism. This evaluation is one of the basic research methods in the field of regional development of tourism. The analyzed approaches were applied in area of the South Moravian Region and their effectiveness was compared. After the completion of evaluation of the development potential of tourism, the main forms and types of tourism with the largest development potential in the South Moravian Region were defined.

Keywords: tourism, recreation, potential, South-Moravian Region

Klíčová slova: cestovní ruch, rekreace, potenciál, Jihomoravský kraj

1. Potenciál rozvoje cestovního ruchu

Cestovní ruch je oprávněně považován na největší obor světové ekonomiky. Rozvoj cestovního ruchu je podmíněn mnoha faktory, mezi nejdůležitější patří lokalizační předpoklady přírodní a antropogenní sféry, tj. kulturně – historické předpoklady (Uhnava, Zvara 2008). Tyto předpoklady souhrnně tvoří potenciál cestovního ruchu nebo též potenciál rozvoje cestovního ruchu (tourism development potential). Je to souhrnná hodnota všech předpokladů cestovního ruchu, oceněných na základě bodovací škály, snížená o zápornou hodnotu negativních faktorů rozvoje cestovního ruchu – zejména špatný stav složek životního prostředí (kyselé deště, nízká kvalita vzduchu, znečištění moře, pláží aj.) a konfliktní land-use daného území (Zelenka, Pásková 2002).

Hodnocení potenciálu pro cestovní ruch je nezbytnou součástí analýzy pro stanovení turistického významu obcí či regionů. Lze hodnotit jak přírodní potenciál území, tak i kulturně-historický potenciál. Existují i syntetické přístupy kombinací obou výše uvedených hodnocení potenciálu pro rozvoj cestovního ruchu. Další definice podle K. H. Weichert (1980) říká, že turistický potenciál skládá z přírodních a kulturních faktorů, jakož i turistické infrastruktury.

2. Metodika hodnocení potenciálu pro rozvoj cestovního ruchu

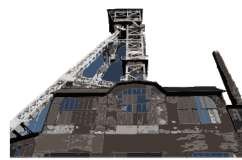
2.1. Hodnocení přírodního potenciálu

Analýza a hodnocení přírodních předpokladů pro rozvoj cestovního ruchu je klíčový proces pro identifikaci skutečného turistického – rekreačního využití v obcích,

střediscích a regionech. Teprve na základě těchto analýz a hodnocení je možné seriózně zvažovat rozvojové šance cestovního ruchu v širším i lokálním měřítku. Cestovní ruch by měl být rozvíjen tam, kde k tomu má nejlepší předpoklady (Návrh nové rajonizace cestovního ruchu v ČR, 2007).

Popisem hlavních přírodních základů určitého prostoru získáme jistou prostorovou mřížku (strukturu), která je oporou při dalším popisu a hodnocení (K. H. Weichert 1980). Problematika přírodních rekreačních zdrojů měla již od počátku velkou váhu ve výzkumu geografie cestovního ruchu. Jde tedy především o princip hodnocení využitelnosti přírodních rekreačních zdrojů a podmínek pro rekreaci. Přírodní podmínky jsou rozhodujícím lokalizačním faktorem pro většinu aktivit v cestovním ruchu a rekreaci.

Přístupy k hodnocení potenciálu cestovního ruchu lze rozdělit do dvou základních problémových okruhů (Návrh nové rajonizace cestovního ruchu v ČR, 2007). Jeden je zaměřen na celkové přírodní podmínky území, kde má největší vliv hodnocení reliéfu, klimatu, hydrologických poměrů a také biografických poměrů. Potenciální rekreační plochy v podstatě syntetickým a přehledným způsobem generalizuje vliv celkových přírodních podmínek na současný stav a intenzitu funkčně – prostorového využití území. Tato metodika byla používána v 70. a 80. letech nejen v českém prostředí, ale také v prostorovém plánování SRN a Rakouska. Nevýhodou tohoto přístupu je skutečnost, že nezahrnuje a neřeší celou problematiku přírodního potenciálu a předpokladů pro cestovní ruch. Druhou metodou je hodnocení potenciálu z pohledu využitelnosti krajiny pro určitou formu cestovního ruchu (cykloturistika, lyžování, pěší turistika, atd.). Základem

musí být stanovení aktivit pro cestovní ruch, které je možné v území provozovat. Zjišťuje se tedy vhodnost krajiny pro funkční využití jistého okruhu aktivit. Tento přístup byl např. použit ve studii Ústavu územního rozvoje – Hodnocení přírodního potenciálu (2001 – 2002). Metodika byla založena na hodnocení vybraných dílčích potenciálů pro hlavní aktivity spojené s přírodou (krajinou).

2.2. Hodnocení kulturně-historického potenciálu

Hodnocení kulturně-historického potenciálu je problematické, neboť ho nelze aplikovat na všechny obce (území). Velká skupina obcí totiž nedisponuje žádnou kulturní památkou a nelze je tedy z tohoto hlediska hodnotit. Je tedy vhodné hodnocení kulturně-historického potenciálu provádět společně s analýzou přírodních předpokladů.

Metodika hodnocení kulturně-historického potenciálu spočívá většinou v kvantifikaci jednotlivých kulturně-historických prvků. Jejich relativní důležitost se hodnotí pomocí bodového hodnocení. Suma bodů kulturně-historického potenciálu vypovídá o relativní důležitosti obce. Zohledněno může být, zda má obec památku UNESCO, národní kulturní památku nebo městskou či vesnickou rezervaci. Konkrétní významnost obec nabývá až zařazením např. do 4 stupňové škály kategorií významnosti obcí (Návrh nové rajonizace cestovního ruchu v ČR, 2007).

- Obce s mezinárodním významem kulturně-historického potenciálu
- Obce s národním významem kulturně-historického potenciálu
- Obce s regionálním významem kulturně-historického potenciálu
- Obce s lokálním významem kulturně-historického potenciálu

V praxi se při kategorizaci často používá i delfská metoda¹, která je založena na individuálním zařazení obce do dané kategorie na základě expertního rozhodnutí.

2.3. Syntetické hodnocení potenciálu

Vzhledem k tomu, že územní podmínky a předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu vytváří složitý multidisciplinární systém, lze za nejobjektivnější přístupy v hodnocení potenciálu cestovního ruchu považovat syntetické přístupy hodnotící jak přírodní, tak

i kulturně-historický potenciál. Takový přístup byl použit v „Aktualizaci potenciálu cestovního ruchu v České republice“, kterou zpracovával opět Ústav územního rozvoje ve výzkumném úkolu č. B.10/CR v roce 2010.

Podmínkou pro zkoumání je proto zjednodušení a rozčlenění na měřitelné segmenty. Ty pak vystupují v pozici dílčích potenciálů cestovního ruchu a celkový potenciál je koncipován jako jejich souhrn. V bodovém vyjádření je dílčím segmentům přiřazován určitý počet bodů. Součet bodů pak představuje konečný potenciál cestovního ruchu s jistou mírou zjednodušení souboru podmínek a předpokladů pro cestovní ruch (Bina, 2010). Hodnocení touto metodou je rozčleněno na dva dílčí potenciály. Jedním z nich je potenciál atraktivit cestovního ruchu, kde jsou zahrnuty jak přírodní, tak i kulturně-historické atraktivity. Druhým je potenciál ploch a linií ovlivňujících cestovní ruch. Obsahuje nejen hodnocení přírodních předpokladů a krajiny samotné, ale zohledňuje i dostupnost do území. Jde vlastně o „vněšostové“ faktory, které jsou ovšem pro hodnocení potenciálu v cestovním ruchu velmi významné.

Komparativní analýzou potenciálních rekreačních ploch a také syntetického hodnocení potenciálu cestovního ruchu budou definovány hlavní formy a druhy cestovního ruchu na území Jihomoravského kraje (dále JMK). Hodnocenými jednotkami jsou obce s rozšířenou působností a jejich administrativní území. V analýze je také přihlédnuto k další aspektům a předpokladům pro rozvoj cestovního ruchu, významnou roli hraje i hodnocení infrastruktury pro cestovní ruch.

Známostí vlastností cestovního ruchu je jeho koncentrace, což může závěry analýz, které jsou prováděny na úrovni obcí s rozšířenou působností, velmi generalizovat. Dalším velmi významným aspektem, který následující analýzy ovlivní, je skutečnost, že na území Jihomoravského kraje existují silné předpoklady pro rozvoj vinařské turistiky.

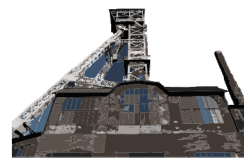
3. Vlastní hodnocení potenciálu pro rozvoj cestovního ruchu

3.1. Potenciální rekreační plochy podle úhrnné hodnoty druhů pozemků

Jako plochy, které jsou využitelné pro rekreaci, byly z registru ÚHDP vybrány kategorie lesní půdy, trvale travní porosty, zahrady, ovocné sady a vodní plochy. Podle zastoupení potenciálních rekreačních ploch na celkové rozloze obce lze obce hodnotit podle následující stupnice (Návrh nové rajonizace cestovního ruchu v ČR, 2007; doplněno o plochy vinic):

- do 20 % potenciálních rekreačních ploch - zemědělsky velmi intenzivně využívaná krajina,

¹ Delfská metoda (Metoda Delphi) patří mezi neužívanější metody kvalitativní analýzy rizik, mezi metody expertního odhadování. Používá se pro podporu provádění kvantitativní analýzy rizik. Pro analýzu rizik je vhodná především proto, že určuje, co se může stát a za jakých podmínek (<http://www.mestskymarketing.cz/delf.php>, cit. 2008-02-04)

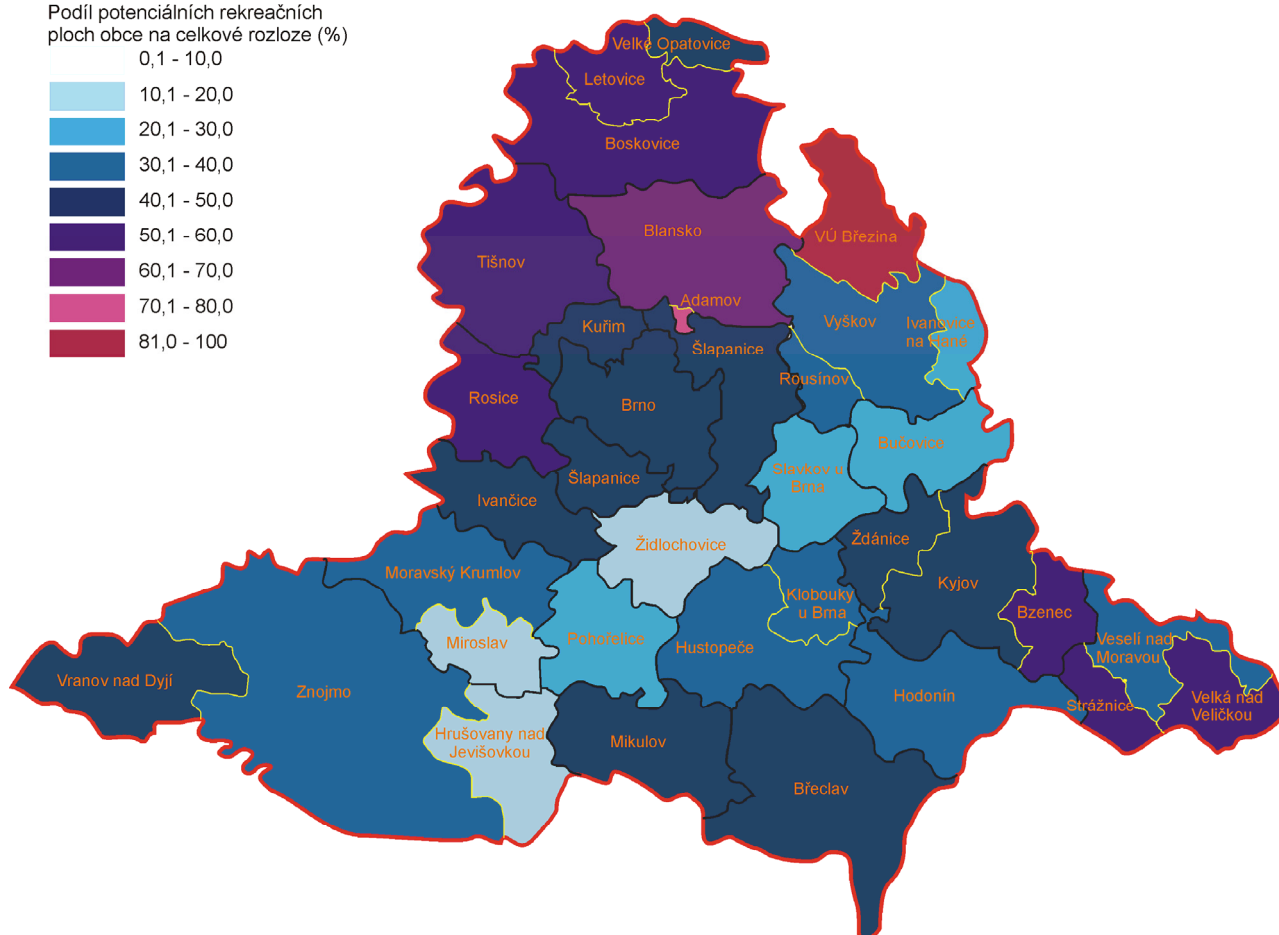
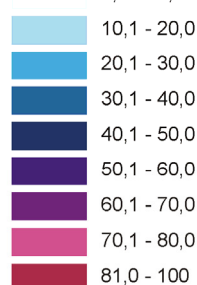
velmi málo vhodné přírodní podmínky pro cestovní ruch;

- 20,0 - 37,9 % potenciálních rekreačních ploch - zemědělsky využívaná krajina v nížinách a pahorkatinách, málo vhodné přírodní podmínky pro cestovní ruch;
- 38,0 - 56,9 % potenciálních rekreačních ploch - venkovská krajina s průměrnými přírodními podmínkami pro cestovní ruch;
- 57,0 - 74,9 % potenciálních rekreačních ploch - podhorská a vysočinná krajina s příznivými podmínkami pro cestovní ruch a rekreaci;

- 75,0 a více % potenciálních rekreačních ploch - povětšinou horské oblasti s velmi příznivými přírodními podmínkami.

I když plochy vinic byly do potenciálně rekreačních ploch zařazeny, jejich význam není touto metodou plně vyjádřen zejména proto, že vinařská turistika je fenoménem, který má silný rozvojový potenciál. Sporné je naopak zařazení trvale travních porostů do potenciálně rekreačních ploch, neboť tyto plochy mohou mít mnoho podob i využití.

Podíl potenciálních rekreačních ploch obce na celkové rozloze (%)

Obr.1.: Potenciální rekreační plochy v JMK podle využití půd

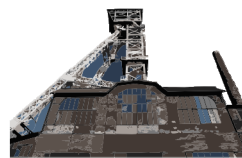
Zdroj: Vybrané údaje za správní obvody, 2009

Nejvyšší potenciál cestovního ruchu podle využití půdy existuje v severní části JMK a to zejména díky vysoké lesnatosti této oblasti. Logicky má pak podle této metody největší podíl ploch vhodných pro rekreaci VÚ Březina. Vyšší a průměrné hodnoty vykazuje také východní cíp JMK (okres Veselí nad Moravou a Bzenecko). Okolí Brna má podmínky pro rekreaci podle této metody průměrné stejně jako vinařské oblasti Mikulovska, Břeclavska.

Již z analýzy těchto výsledků vyplývá, že pro jasnější představu o skutečném potenciálu území je nutné do metodiky zakomponovat další dílčí hodnocení.

3.2. Syntetická metoda hodnocení potenciálu

Syntetické hodnocení potenciálu cestovního ruchu podle metodiky ÚÚR je daleko komplexnějším přístupem. Přiřazuje bodové hodnoty skladebným prvkům potenciálu cestovního ruchu, tj. atraktivitám cestovního ruchu v jejich významových stupních a plochám a liniím

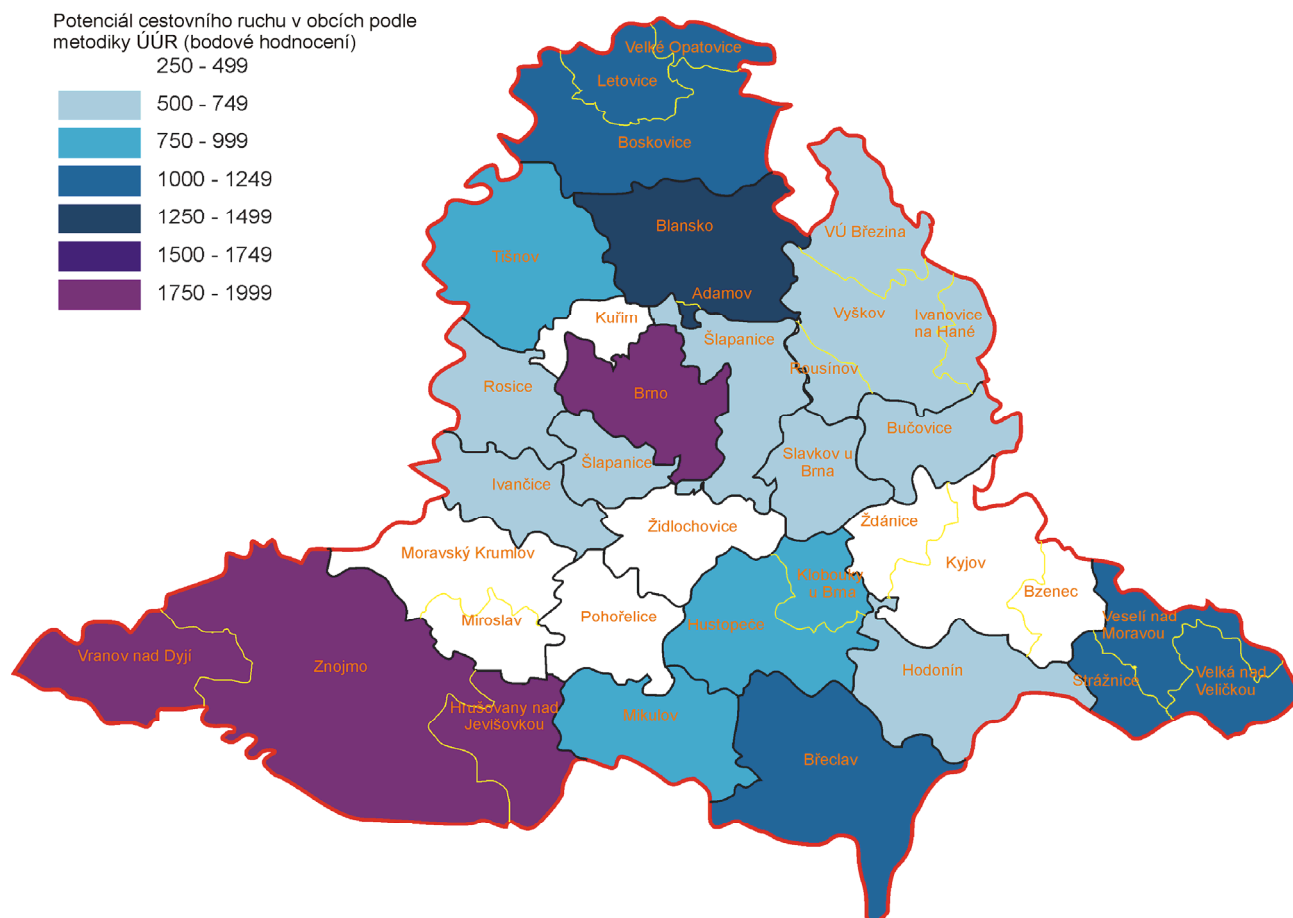

v jejich intenzitních stupních. Bodová hladina byla položena tak, aby rámcově průměrný obvod ORP, jak pokud jde o atraktivitu cestovního ruchu, tak o jeho plochy a linie ovlivňující cestovní ruch, měl počet bodů za oba dílčí potenciály zhruba vyrovnaný. Reálně ovšem tato modelová situace nastává pouze zřídka, neboť ve většině obvodů ORP převažují výrazně pozitiva na straně atraktivit nebo na straně ploch a linií (Bína, 2010). Rekreační plochy podle metodiky ÚÚR s vysokým potenciálem se nachází v jihozápadním cípu JMK a také ve městě Brně. Jde však o absolutní hodnoty a proto je dobré pro reálnější představu přepočítat tyto bodové skóre jednotlivých obcí na jejich rozlohu. Způsob přepočtení bodového skóre na plochu již podle mého názoru věrněji zobrazuje realitu. Jako obce se největším potenciálem pro rozvoj cestovního ruchu zde vycházejí město Brno, jeho zázemí v severním směru a vinařské oblasti na jihu JMK.

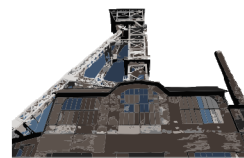
Nejnižší potenciál pro cestovní ruch vykazuje okresy Hodonín a Vyškov, dále také VÚ Březina. Nižší hodnoty také vykazuje jižní zázemí města Brna a Znojemska. Tento způsob hodnocení je syntetický, lze však z něho po detailnější analýze určit potenciál obcí pro hlavní druhy a formy cestovního ruchu.

4. Potenciální hlavní formy a druhy cestovního ruchu v JMK

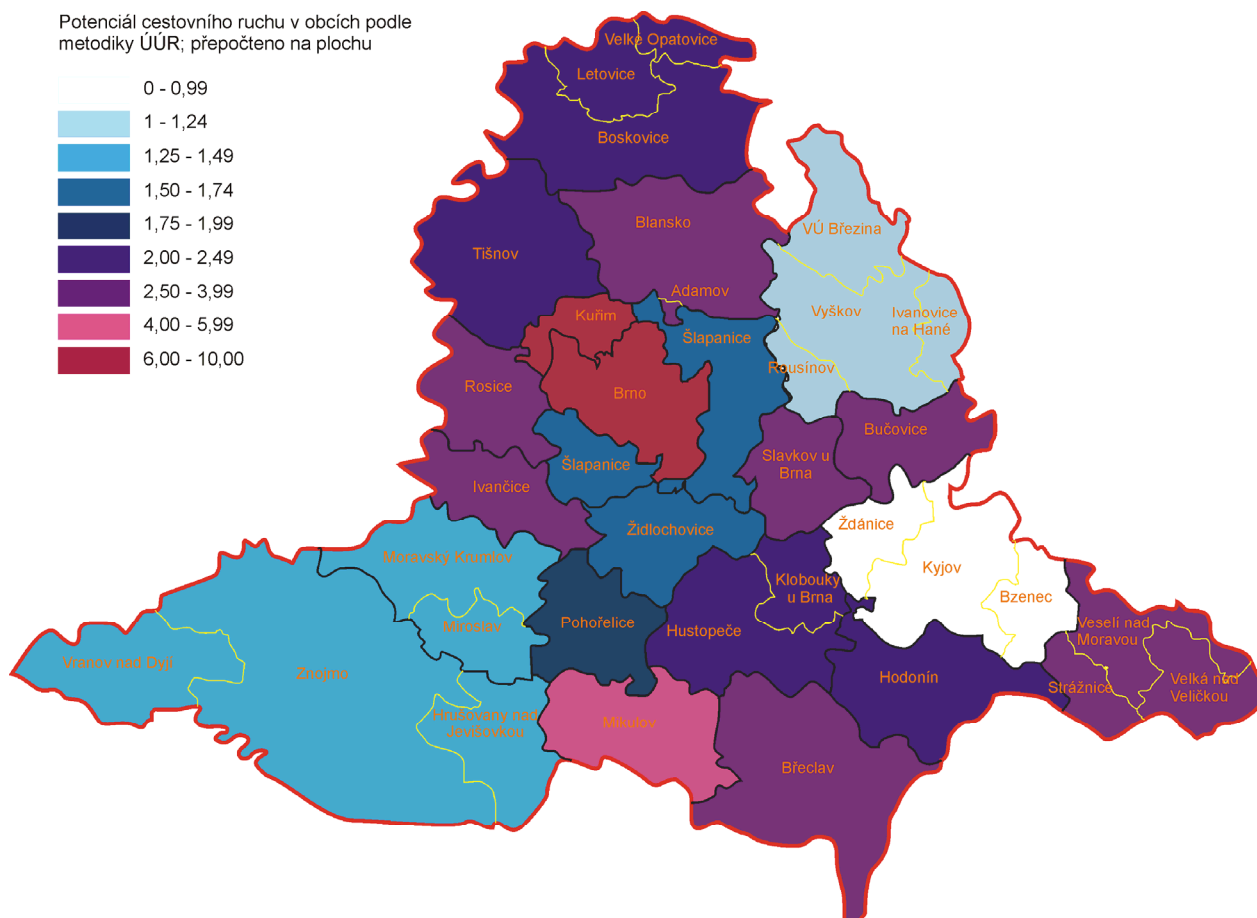
Vysoký potenciál pro městský cestovní ruch je logicky ve městě Brně, dále také především ve Znojmě. Město Brno také disponuje nejkapacitnější infrastrukturou pro pořádání kongresů a veletrhů. Největší potenciál cestovního ruchu v lázeňství se nachází v Hodoníně a Břeclavi, nicméně má pouze regionální význam. Vlivem reliéfu a klimatu má Jihomoravský kraj nízký potenciál pro zimní rekreaci. Naopak velké vodní plochy jako nádrž Nové mlýny, Vranovská přehrada nebo rybník Olšovec u Jedovnic představují vysoký potenciál pro letní rekreaci u vody. Tyto oblasti disponují i značnou ubytovací kapacitou. Otázkou budoucnosti je, zda se podaří čištění Brněnské přehrady, která představuje také velký potenciál pro rekreaci u vody. Potenciál pro venkovský cestovní ruch je rovnoměrně rozprostřen po celém kraji s výjimkou velkých měst. Ve vinařských oblastech tento typ turistiky částečně splývá s vinařskou turistikou, která je poměrně mladým typem v České republice a skýtá velký potenciál pro rozvoj. Jedná se především o oblast Mikulovskou, Velkopavlovickou, Znojemskou a Slováckou (dělení podle zákona č. 321/2004 Sb.).

Obr.2.: Potenciální rekreační plochy v JMK podle metodiky ÚÚR, 2010

Potenciál cestovního ruchu v obcích podle metodiky ÚÚR; přepočteno na plochu

Obr.3.: Potenciální rekreační plochy v JMK podle metodiky ÚÚR, přepočteno na plochu, 2010

5. Závěr

Pro hodnocení potenciálu cestovního ruchu v JMK byly použity metodiky, které byly aplikovány na hodnocení potenciálu cestovního ruchu pro celou ČR. Přednastavením metodiky hodnocení potenciálu cestovního ruchu na specifika JMK (nebo obecně specifika daného území) lze podle mého názoru dojít ještě k přesnějším a detailnějším výsledkům.

Použité zdroje:

BÍNA, J. (2010): Aktualizace potenciálu cestovního ruchu v České republice. Ústav Územního rozvoje, Výzkumný úkol Ústavu územního rozvoje č. B.10/CR

WEICHERT K. H. (1980): Das Fremdenverkehrspotential und die Erscheinungsformen des Fremdenverkehrs als Untersuchungsgegenstand der Fremdenverkehrsgeographie. Trierer geographische Studien, Trier, 1980, 259 s., ISBN 3-921599-06-7

VYSTOUPIL J. a kol. (2007): Návrh nové rajonizace cestovního ruchu v ČR. Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, WB – Výzkum pro potřeby regionů MMR, 102 s.

UHNAVÁ M., ZVARA J. (2008): Předpoklady a příležitosti pro rozvoj cestovního ruchu. In: Seminář k Mezinárodnímu roku planety Země. Masarykova univerzita, Brno, 2008, s. 130-133, 193 s. ISBN 978-80-210-4748-8.

Adresa autora:

Mgr. Jan Zvara
Magistrát města Brna / Geografický ústav, PřF, MU Brno
zvara.jan@brno.cz / 66297@mail.muni.cz